

В.І. Якубовський

ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО м. ГУБИН ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ У 2009 р.

Results of 2009 excavations on the territory of the south-western fortified part of mediaeval Hubyn in Khmelnytsk Oblast and in its suburbs are presented.

Протягом сезону 2009 р. експедиція Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка продовжила розкопки на городищі середньовічного м. Губин на р. Случ (с. Губин Старокостянтинівського р-ну Хмельницької обл.) і в його околицях.

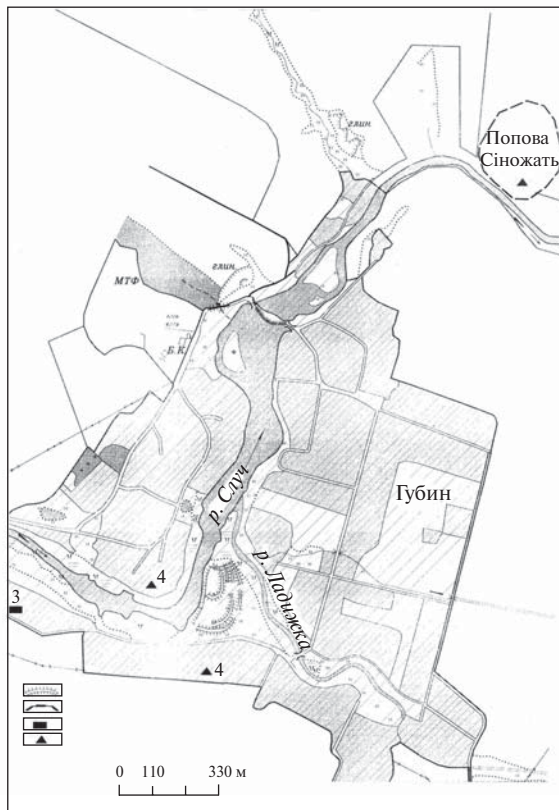

Рис. 1. Локалізація поселень, відкритих у 2007 і 2009 рр.: 1 — городище XII—XIII ст.; 2 — багат шарове поселення в уроч. Попова Сіножать; 3 — трипільське поселення; 4 — давньоруські селища XII—XIII ст.

Городище складається з чотирьох укріплених частин площею 4,6 га і розташовується у правобережній частині нинішнього села. З огляду на розміри і планування, пам'ятка належить до міських пунктів Київської Русі. На городищі немає пізньосередньовічних нашарувань. Долю цього укріпленого пункту визначив 1241 р.

Упродовж 1997—2006 рр. у північній частині городища розкрито площу близько 3 тис. м². Надалі роботи тут припинилися. На розко-

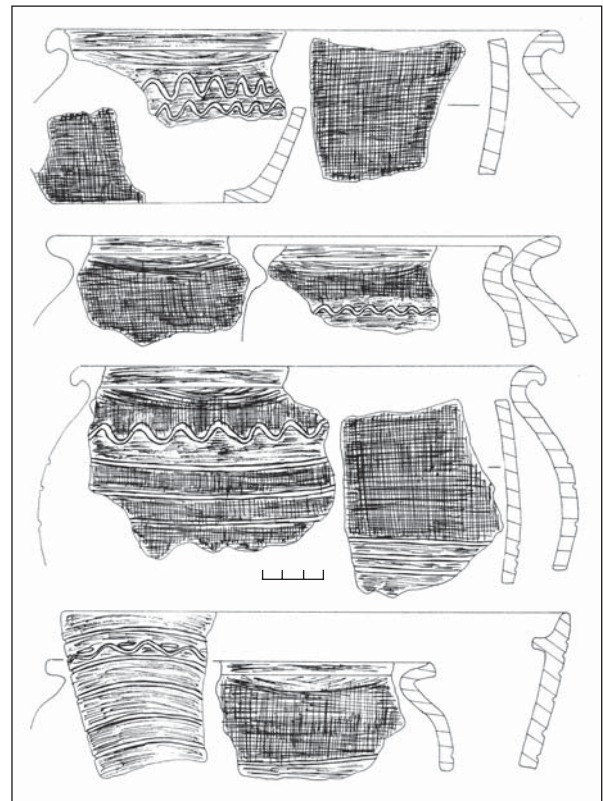

Рис. 2. Губин. Фрагменти кераміки давньоруського часу з культурного шару південно-західної укріпленої частини

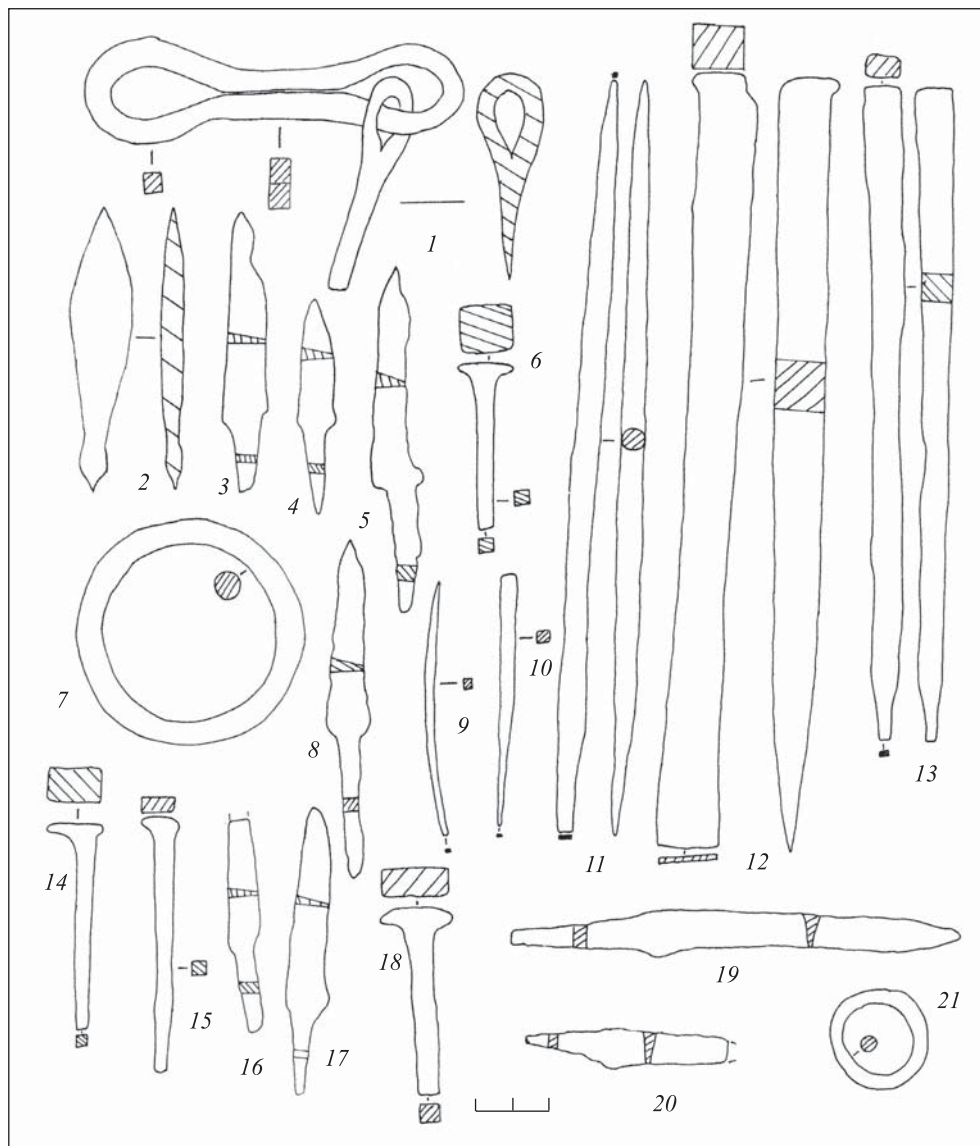

Рис. 3. Губин. Знахідки з культурного шару південно-західної укріпленої частини: 1 — петля до дверей зі скобою; 2 — вістря стріли; 3—5, 8, 16, 17, 19, 20 — ножі; 6, 14, 15, 18 — цвяхи; 7, 21 — кільця; 9, 10 — шила; 11 — наконечник піки; 12, 13 — долота

пі XI (2007 р., площа 100 м²) досліджено фортифікаційні споруди, що захищали південну і південно-східну частини центру міста. У 2007 р. відкрито також поселення трипільської культури, сліди якого спостерігаються вздовж правого берега р. Случ і частково зафіксовані у межах садиби В. Хорошого (рис. 1) — крайньої у південній правобережній частині с. Губин.

У 2009 р. закладено два розкопи. Дослідження на городищі здійснено в крайній точці високого природного мису, західний схил якого стрімко обривається до Случа. Розкопом XII (близько 170 м²), у межах ділянок XXXVIII і XXXIX, майже повністю розкрито територію двору південно-західного укріпленого майданчика (площа 200 м²), що мав власну фортифікацію у вигляді валу завдовжки 70 м. У північній точці валу ви-

вчено його профіль завширшки 3,5 м, який засвідчує, що тут був в'їзд у двір укріплення.

У північній частині ділянки XXXVIII відкрито рештки нижнього ярусу давньоруського житла 14. Його долівка (2,9 × 2,8 м) заглиблена в ґрунт на 1,6 м. На рівні долівки простежено рештки глинобитної печі (1,2 × 0,6 м), врізаної в материк поза котлованом. Вхід до житла у вигляді ґрунтових сходинок був з південного боку. Фрагменти давньоруської кераміки, виявленої на долівці, демонструють ознаки посуду другої половини XIII ст. (рис. 2). Так само датуються і речі з заліза.

У південно-західній частині ділянки XXXVIII зафіксовано два кутки клітей, які збереглися на висоту трьох спалених дерев'яних вінець. У заповненні, що сягало товщини 1,0 м, знайде-

но два уламки жорнових каменів, уламки кераміки та інші предмети.

На площі внутрішніх схилів південної частини валу, по лінії схід—захід (південний борт ділянки XXXVIII), зафіксовано культурний шар завтовшки 1,0—1,2 м, у східній частині його товщина 1,8 м. У верхній частині валу виявлено шар каміння, перемішаного з ґрунтом сажистого кольору. Низ являв собою злежаний ґрунт, що перекривав прошарки дерев'яної спаленини і попелу на утрамбованій площині зі слідами випаленої поверхні цеглястого кольору. Це — сліди якихось дерев'яних будівель, можливо клітей, які повністю згоріли.

Роботами на в'їзній частині міні-укріплення (ділянка XXXIX, 16,2 м²) отримано зріз валу і встановлено, що його зведено за раз у другій половині XIII ст. на висоту 1,52 м за ширини 6,70 м. Ґрунт для нього брали з рову, викопаного на глибину 1,0 м уздовж зовнішнього боку валу.

В культурному шарі південно-західної укріпленої частини Губинського городища зафіксовано 2848 фрагментів гончарного посуду. Більшість належала горщикам з косо або прямо зрізаними краями вінець (рис. 2). Стінки тонкі, нижче вінець прикрашені трьома-п'ятьма хвилястими або прямими заглибленими лініями, іноді їх доповнюють відбитки зубчастого штамп-па і крапкоподібні заглиблення. Знайдено також багато предметів з металу, каменю та кістки (рис. 3): ножі, навісні замки та ключі до них, жорнові камені, точильні бруски, голки, шила, долота, натільні хрестики, скроневі підвіски, пряжки, вістря стріл, уламки скляних браслетів тощо.

Міні-укріплення у системі городища є окремішньою садибою, фортифікаційна система якої замикала вузол оборони Губина з південного заходу. І житловий комплекс, і захисні споруди загинули від пожежі в другій половині XIII ст.

На правобережній частині с. Губин, що прилягає до літописного городища з півдня, здійснено чергову спробу розшукати сліди неукріпленого поселення середньовічного Губина. З цієї

метою на присадибній ділянці В.І. Голика закладено дві (3 і 4) траншеї площею 12 м² і ще дві (5 і 6) площею 16 м² — на городі покинутої садиби А.П. Райчук. У траншеї 6 трапився ніж давньоруського часу кухонного типу. Об'єкти в траншеях не зафіксовані.

Пошуки здійснено також у межах заселеної території с. Губин і в його околицях по лівий берег р. Случ. Зауважимо, що лівобережна частина села складається із трьох кутків — Пастівник (західна частина), Село (центр) і За Скала (східна частина). Лівобережна і правобережна частини села з'єднані двома мостами і греблею через Случ (рис. 1).

У прирічковій заселеній частині Села, що уміщується на мисовому виступі, на присадибних ділянках Н. Лавринчук та Л. Кас'ячук зібрано уламки давньоруської кераміки XIII ст. Найчисленнішими з-поміж них є горщики з розхиленими вінцями, грані яких косо або вертикально зрізані.

Здійснено також розвідку на поселенні, що знаходиться за 1 км на схід від лівобережного сільського кутка За Скала в уроч. Попова Сіножать. Воно займає високе мисоподібне підвищення, що на півдні похило сходить до прирічкової долини Случа. Північну частину поселення перетинає дорога (сипанка жорстви) з села до уроч. Новаки. На вістрі стрілки мису закладено дві траншеї (1, 2) площею 18,4 м². На дні траншеї 1 (15,0 × 0,8 м) виявлено частину об'єкта круглої форми на кам'яній основі, що спонукало закласти розкоп розміром 8 × 7 м. Таким чином відкрито рештки язичницького культового центру з керамікою передскіфського часу. Комплекс складають круглий вівтар (діаметр 1,3 м) і піч (1,8 × 1,3 м). Обидва зведені на кам'яній основі. Об'єктів пізнішого часу тут не виявлено, хоча фрагменти давньоруської кераміки траплялися у північному кінці траншеї 1 на глибині 0,55 м.

Таким чином, роботи 2009 р. вказують перспективність подальшого вивчення середньовічного м. Губин та його околиць.

